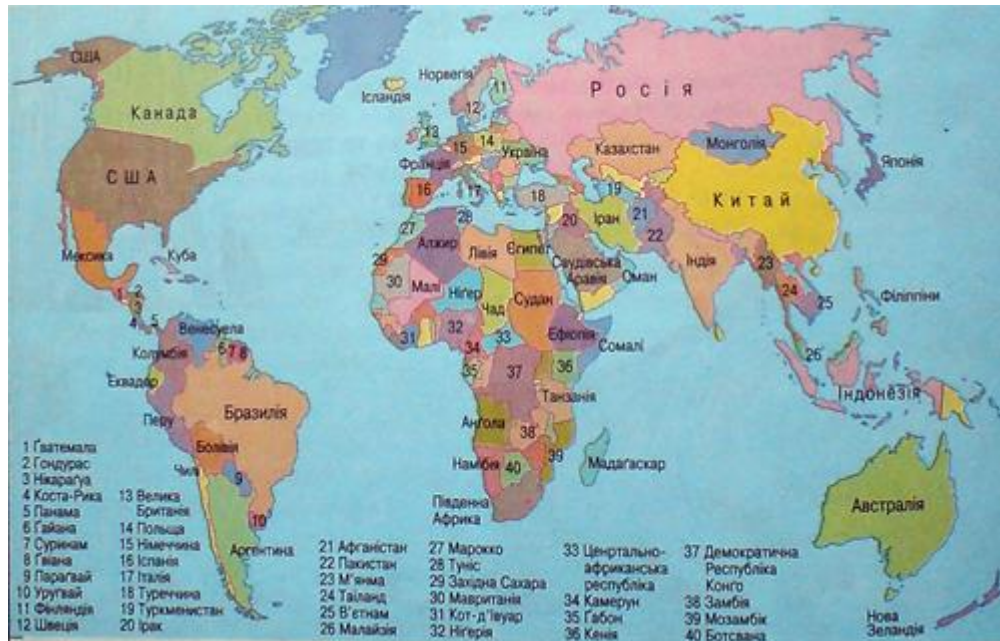

Політична карта світу

На сучасній політичній карті світу налічується 236 країн і територій; незалежних, самостійних держав серед них - 194. Політична карта відображає тривалий історичний розвиток людського суспільства впродовж багатьох тисячоліть. Територіальний поділ світу постійно змінюється, тому й політична карта характеризується динамічністю і нестабільністю.

Політична карта є об'єктом вивчення політичної географії, яка є галуззю економічної і соціальної географії, що пов'язана з політологією. Політична географія вивчає формування політичної карти світу та окремих її регіонів, зміни кордонів, особливості державного устрою тощо. Зміни на політичній карті поділяють на кількісні та якісні.

Політична карта

Кількісні зміни відбуваються внаслідок приєднання відкритих земель; територіального поділу у зв'язку з воєнними діями, об'єднанням чи розпадом держав, передачею, купівлею або обміном певних територій; збільшенням чи зменшенням площ суходолу приокеанічних держав.

Політична карта світу постійно змінюється. Виникають і зникають держави, країни, території, змінюються кордони вже існуючих країн, з'являються нові назви. Не постійно на політичній карті була й Україна. Як незалежна держава вона була створена в 1991 р. А до цього Україна була у складі польсько-литовської Речі Посполитої, Австро-Угорської імперії, Російської імперії, СРСР.

Якісні зміни зумовлюються розвитком певної суспільно-економічної формації, виникненням міждержавних політичних союзів та організацій, прийняттям нової форми державного устрою.

У формуванні політичної карти світу розрізняють кілька періодів: стародавній, середньовічний, новий і новітній.

У стародавній період (до V ст.) відбувалось утворення могутніх держав: Єгипту, Римської імперії, Греції. Сусідні землі були мало досліджені, і тому політична карта мала уривчастий, неповний, приблизний характер. Вона постійно змінювалась внаслідок перерозподілу територій під час війн, формування внутрішнього й зовнішнього ринків.

У середньовічний період (з V по XV ст.) політична карта світу поступово змінювалась. Утворення в Європі таких великих держав, як Візантія, Велика Римська імперія, Київська Русь, Англійське королівство сприяло формуванню елементів ринкової економіки. Великі держави прагнули до далеких територіальних пошуків з метою загарбання нових земель. Політична карта набувала чітких контурів, особливо в європейській та азіатській частинах.

Новий період (з XV ст. до закінчення Першої світової війни) - найвагоміший у кількісному формуванні політичної карти світу. Епоха великих географічних відкриттів розширила і зміцнила міжнародні господарські зв'язки. Була сформована колоніальна система найбільших Європейських держав - Англії, Іспанії, Португалії, Франції, Німеччини, Нідерландів. Створювалися, вступали в

міжнародні ринкові відносини нові держави переселенського типу в Америці та Австралії. Посилилась їх боротьба за незалежність.

Новітній період у формуванні політичної карти світу розпочався з територіального перегрупування після Першої світової війни. Почали розпадатися колоніальні супердержави, розпалася Австро-Угорська імперія. Водночас утворилася нова супердержава - СРСР, до складу якої входила і Україна як союзна республіка. З'явилися нові незалежні країни: Польща, Фінляндія, Югославія, Чехословаччина та ін.

Після Другої світової війни знову відбувся перерозподіл територій і політичних сил на політичній карті світу, почався розпад колоніальної системи. Багато країн Африки, Азії здобули незалежність. Останні за часом (кінець XX ст.) істотні зміни відбулися після краху комуністичного режиму і розпаду трьох соціалістичних країн: СРСР, Югославії, Чехословаччини. Водночас відбулося об'єднання двох держав — Федеративної Республіки Німеччини (ФРН) і Німецької Демократичної Республіки (НДР) в єдину державу - Німеччину. На політичній карті світу з'явилися 23 нові незалежні держави, у тому числі й Україна.

Одиниці політичної карти світу.

Основними одиницями політичної карти світу є держава, країна, територія.

Держава - це суверенне політичне утворення з визначеними територією, господарством і політичною владою, наприклад Україна, Франція, Канада. Кожна держава має свою визначену територію та кордони, проводить власну внутрішню і зовнішню політику на світовій політичній арені, має міжнародне визнання та державну символіку: герб, прапор і гімн. Будь-яку державу можна назвати країною, але не кожену країну можна назвати державою.

Країна — це територія з визначеними кордонами і населенням, що в політико-географічному відношенні може бути незалежною або залежною. Територія — це частина земної поверхні, що має певні просторові межі та географічне положення. Вона охоплює частину суходолу і частину морської поверхні (територіальні води держав, що мають вихід до моря). Наприклад, Острови Хука — територія, що має внутрішнє самоврядування; Джерсі — залежна територія Великої Британії на однойменному острові в Нормандському архіпелазі.

Залежні країни і території перебувають під політичною та військовою владою суверенних держав. Вони поділяються на колонії, де владарює іноземна держава (метрополія) і які не мають політичної та економічної самостійності, та протекторати, що мають відносну державну внутрішню незалежність.

Наприклад, Гваделупа — країна, яка розташована на островах у Карибському морі, є володінням Франції. Її зовнішньополітичні відносини контролюються метрополією. До залежних відносять і підопічні території, які тимчасово передано Організацією Об'єднаних Націй (ООН) під контроль незалежних держав унаслідок виникнення певних політичних умов (наприклад, Палау в Тихому океані). Наприкінці XX ст. на земній кулі існувало 35 колоній, протекторатів і підопічних територій.

Особливого територіального статусу набула Антарктида — нейтральна демілітаризована (без збройних сил і військових об'єктів) територія. Усі держави світу мають право проводити на ній мирні наукові дослідження.

У світі існує понад 230 країн. Щоб полегшити ознайомлення з ними, їх групують за різними критеріями: за площею території, кількістю населення, географічним положенням, політико-територіальним устроєм, структурою господарства, рівнем соціально-економічного розвитку тощо.

Групування за кількісними показниками. За кількісними показниками країни групують, враховуючи величину площі території, кількість населення тощо. За величиною території виділяють найбільші та найменші країни. Найбільших країн, площа кожної з яких становить понад 3 млн. квадратних кілометрів, у світі є 7: Росія, Канада, Китай, США, Бразилія, Австралія, Індія. На їх частку припадає близько 10% усієї території Землі. Найменші за площею території (менш як 1 тис. квадратних кілометрів) — країни-карлики: Сан-Маріно, Ліхтенштейн, Монако, Ватикан, Мальта.

За кількістю населення виділяють найбільші країни. У світі налічують 10 країн з населенням понад 100 млн. осіб: Китай, Індія, США, Індонезія, Бразилія, Росія, Пакистан, Японія, Бангладеш, Нігерія.

Групування за географічним положенням. За географічним положенням країни поділяють на континентальні, які не мають прямого виходу до моря (Монголія, Афганістан, Казахстан), і приморські (Франція, Україна, Бразилія, Китай). Приморські країни бувають півострівні (Італія, Данія), острівні (Велика Британія, Куба) та країни-архіпелаги (Індонезія, Японія, Філіппіни).

Форми правління.

Форма правління (організація державної влади) залежить від способу утворення і правового положення вищих органів влади, а також статусу глави держави. Серед форм правління розрізняють республіки, монархії, співдружності націй.

Республіка - форма правління, за якої суверенні права на владу належать усім або більшій частині дієздатних громадян. Це найпоширеніша форма державного правління. Республіки поділяють на: президентські, в яких главою держави є президент, обраний населенням країни (США, Мексика, Бразилія, Україна, Росія), президентсько-парламентські, в яких президента обирає парламент (Італія, Франція, Індія) та парламентські (Австралія, Канада).

Монархія — це форма правління, за якої верховна державна влада належить суверену (королю, імператору, султану, еміру) і передається у спадок.

Монархії поділяють на: абсолютні, в яких влада монарха-суверена не обмежена (Саудівська Аравія, Катар, Об'єднані Арабські Емірати (ОАЕ), Оман); конституційні, в яких монарх не має законодавчої і виконавчої влади (Бельгія, Іспанія, Марокко, Швеція, Японія), та теократії, де монархічна влада належить главі панівної церкви (Ватикан, Саудівська Аравія). Своєрідну монархічну форму правління мають країни Співдружності (Британської Співдружності націй), до якої належать 14 країн (Нова Зеландія, Папуа-Нова Гвінея, Антигуа і Барбуда, Тувалу, Багамські Острови, Барбадос, Гренада, Сент-Вінсенті Гренадіни, Сент-Кітс і Невіс, Сент-Люсія, Ямайка). Вони є колишніми колоніями Великої Британії, тому в них формальною главою держави є англійська королева, а безпосередньо керує в країні генерал-губернатор.

Унікальна форма правління, за якої відсутні традиційні інститути влади, а державні рішення приймаються усім народом, сформувалася лише в одній країні світу — Соціалістичній Народній Лівійській Арабській Джамахірії (Лівії).

Форми державного устрою.

За політико-територіальним устроєм країни поділяють на єдині (унітарні) та складні (федерації та конфедерації).

Унітарна країна має єдиний законодавчий і виконавчий орган влади, єдину конституцію, керівництво здійснюється з одного центру. Нині у світі більше є унітарних держав (Франція, Італія, Швеція, Японія, Південна Корея та ін.)

Федеративна країна охоплює окремі територіальні одиниці: республіки, штати, землі, провінції тощо, які, крім загальнодержавних, мають власні законодавчі та виконавчі органи влади (Росія, Німеччина, Бельгія, США, Канада, Бразилія, Індія, Нігерія, Ефіопія).

Конфедеративна країна — це союз суверенних держав, створений з метою досягнення певних політичних або військових цілей. У світі формально існує одна конфедерація — Швейцарія.

Структура господарства.

За структурою господарства розрізняють країни аграрні, аграрно-індустріальні, індустріально-аграрні, індустріальні та постіндустріальні.

В аграрних країнах провідною галуззю господарства є сільське господарство (Індонезія, Свазіленд, В'єтнам, Сомалі).

В аграрно-індустріальних та індустріально-аграрних країнах розвинуті всі галузі господарства з незначним переважанням першого чи другого напряму господарювання (Венесуела, Саудівська Аравія, Росія, Україна).

Таблиця 2

Форми правління та державний устрій країн світу

Монархія		Республіка	
унітарна	федеративна	унітарна	федеративна
Велика Британія	Бельгія	Франція	Німеччина
Швеція	Іспанія	Італія	Австрія
Норвегія	Данія	Португалія	Росія
Люксембург	ОАЕ	Угорщина	Індія
Нідерланди	Канада	Польща	США
Марокко	Австралія	Китай	Бразилія
Саудівська Аравія		Монголія	Нігерія
Непал		Туреччина	Мексика
Японія		Алжир	Аргентина

Форми правління та державний устрій країн світу

Типологія країн сучасного світу

Країни «Великої сімки» (головні країни) — це США, Японія, Німеччина, Франція, Велика Британія, Італія, Канада. Для них характерні високі доходи — понад 40 000 доларів за рік на людину — і високий рівень індустріалізації (схема 6). Вони є головними експортерами на світовий ринок наукомісткої промислової продукції: електроніки, робототехніки, новітніх матеріалів. Ці країни перейшли до постіндустріального суспільства, в якому провідну роль відіграє сфера послуг (освіта, соціальне забезпечення, охорона здоров'я, фінансові послуги, рекламний бізнес тощо), де працює понад 60 % населення. Країни «сімки» продають технології, технічну документацію, вкладають свій капітал в економіку інших держав. Вони мають вирішальний вплив на світову політику. Усі вони (крім Японії) є членами НАТО. Серцевиною цієї організації є США. США, Велика Британія та Франція є ядерними державами, постійними членами Ради Безпеки ООН.

До малих індустріально розвинених країн Західної Європи належать скандинавські країни (Норвегія, Швеція, Фінляндія), Данія, Ісландія, Іспанія, країни Бенілюксу (Бельгія, Нідерланди, Люксембург), Швейцарія, Австрія та європейські країни-карлики (Монако, Андорра, Ліхтенштейн, Сан-Марино, Ватикан). Усього їх 15. Їхні доходи можуть бути навіть вищими, ніж у країнах «Великої сімки»: 30 000-55 000 доларів за рік на людину. Провідне місце в економіці посідають галузі середнього за складністю технологічного рівня, які працюють на зовнішній ринок. Країни мають вузький внутрішній ринок, значну нестачу сировини, тому зовнішня торгівля для них має величезне значення. Наприклад, Швейцарія експортує понад 90 % годинників, які виробляє. Значну роль відіграє й невиробнича сфера: банківська справа, міжнародний туризм, надання послуг (зокрема транспортних) іншим країнам. Держави здійснюють незначний вплив на світову політику. Деякі з них є партнерами країн «Великої сімки» по НАТО (Ісландія, Норвегія, Данія, Бельгія, Нідерланди, Люксембург), інші — нейтральні країни.

Особливий підтип становлять переселенські країни, тепер розвинені держави, а в минулому — колонії Великої Британії. Це — Австралія, Нова Зеландія, Південна Африка, Ізраїль. Традиційно до цієї групи відносять і Канаду. Вони мають економіку подвійного характеру. З одного боку, як високорозвинені країни, вони відзначаються великими доходами на душу населення (в середньому 25 000 доларів) та високий рівень індустріалізації; перехід до постіндустріальної епохи (50-60% населення — у сфері послуг).

До країн середнього рівня економічного розвитку відносять Португалію, Грецію, Ірландію та Мальту. Середні доходи в них становлять майже 20 000 доларів на рік на людину. Ці держави є індустріально-аграрними. Мають рівень індустріалізації, що трохи перевищує середньосвітовий. Важливу роль в їх господарстві відіграє туризм. Країни відчувають значну фінансову й технологічну залежність від більш високорозвинених держав. У політичному відношенні мають підпорядковане значення. Португалія і Греція є членами НАТО.

Країни, що розвиваються. Найчисленнішою групою держав сучасного світу є країни, що розвиваються. На них припадає половина площі всіх країн і в них проживає більш як половина населення Землі. Але вони дають тільки 1/5 ВВП світу. Ці країни дуже різні за розмірами території, кількістю населення, забезпеченістю природними ресурсами, рівнем індустріалізації, а тому й величиною ВВП і місцем у світовому господарстві. Усі вони є колишніми колоніями, тому їх головною метою є подолання соціально-економічної відсталості та залежного становища у світовому господарстві.

Більшість країн, що розвиваються, є аграрними. Вони вивозять на світовий ринок продовольство чи сільськогосподарську сировину. З галузей промисловості переважає добувна. Часто господарство цих країн є монокультурним, тобто з вузькою спеціалізацією на кількох або навіть на одній галузі, продукція якої має експортне значення. Так, Замбія відома експортом мідних руд, Намібія — алмазів та уранових руд, Ефіопія — кави, країни Гвінейської затоки Африки — какао-бобів, країни «американського перешийка» — тропічних фруктів. Монокультура є небезпечним явищем, адже від одного виду продукції залежить добробут країни.

В останні десятиліття в деяких країнах, що розвиваються, почалась індустріалізація. Якщо в повоєнні роки це стосувалося виробництва промислових товарів для власного споживання, то тепер до країн, що розвиваються, переносяться експортоорієнтовані трудомісткі (точне машинобудування) і технологічно нескладні (автоскладання) або ж екологічно брудні (чорна і кольорова металургія) галузі. Водночас зростає залежність від іноземного капіталу та збільшується зовнішня заборгованість країн.

Країни, що розвиваються, залежно від їх спеціалізації та доходів на душу населення поділяють на кілька підтипів: нові індустріальні країни, нафтодобувні країни з високими доходами, дрібні острови з високими доходами, країни середніх можливостей та найменш розвинені країни.

Найбільш динамічно розвивається група держав, які називають новими індустріальними країнами. Про них почали говорити в середині 70-х рр. ХХ ст. Тоді до них відносили так званих далекосхідних тигрів: Республіку Корея, Сінгапур, Тайвань, Гонконг. У 80-х рр. ХХ ст. до них приєдналися Бразилія, Мексика, Аргентина. З 90-х рр. ХХ ст. новими індустріальними країнами вважають Малайзію, Таїланд, Індонезію, а деякі фахівці — Туреччину

Ці країни за короткий проміжок часу перебудували свою економіку за японським зразком. У 60-х рр. ХХ ст. колишні відсталі аграрні країни, залучивши іноземні кошти, розвивали промислові галузі, що наповнили внутрішній ринок. Згодом вони адаптувалися до потреб світового ринку й наповнили його завдяки дешевій робочій силі недорогою, але не дуже якісною продукцією. Спершу нові індустріальні країни використовували обладнання й технології розвинених країн. Нині ж вони створюють власний науково-технічний потенціал, підвищують кваліфікацію працівників, реформуючи систему освіти. У країнах виникають науково-промислові парки, де розробляються нові технології в мікроелектроніці, інформатиці, біотехнології, та агротехнічні парки, у яких розробляють сучасні технології сільськогосподарського виробництва. Тепер уже деякі нові індустріальні країни вкладають свій капітал в економіку інших держав.

Завдяки швидкому реформуванню господарства темпи економічного зростання нових індустріальних країн були найвищими в світі — 7-12 % на рік. **Говорили про «економічне диво» цих держав.** Останнім часом темпи уповільнилися й становлять 4-7 % на рік, але й це дуже високі показники (для Далекосхідні «тигри» (Південна Корея, Сінгапур, Тайвань, Малайзія, Таїланд); Мексика, Бразилія, Аргентина...

Галузями міжнародної спеціалізації нових індустріальних країн є виробництво товарів народного споживання: побутова техніка (електронні годинники, плеєри, телевізори, фотоапарати, радіоприймачі, електронні іграшки, комплектуючі для комп'ютерів тощо), тканини, одяг, взуття. Вони також відомі автоскладанням, судноскладанням, металургією.

Другим підтипом країн, що розвиваються, є нафтодобувні країни з високими доходами. До них належать країни Перської затоки (Саудівська Аравія, Кувейт, Катар, Оман, Об'єднані Арабські Емірати (ОАЕ), Ірак, Іран), а також Бруней, Лівія, Габон. Їхні доходи в середньому становлять майже 20000 доларів за рік на людину, хоча відмінність за цим показником між країнами значна: у великих країнах з численним населенням він становить близько 12 000 доларів, у малих — до 30 000 доларів. Усі ці країни мають вузьку спеціалізацію та моногалузеву структуру експорту, тому дуже залежні від світового ринку. Основна частка ВВП в цих країнах створюється продажем нафти. Їхній добробут залежить від коливання цін на нафту на ринку енергоносіїв. Останнім часом нафтодобувні країни розвивають і нафтопереробну промисловість, хоча вона поки що не має великого значення.

До країн з високими прибутками відносять дрібні острови у Карибському морі (Багамські Острови, Барбадос, Антигуа і Барбуда та ін.), Сейшельські Острови, Бахрейн та ін. Головною їх спеціалізацією є сфера послуг: туристичний бізнес та банківська справа. З цього вони мають прибутки від 15 000 до 25 000 доларів за рік на людину. Найбільшими новими фінансовими центрами вважають: у Центральній Америці — Багамські Острови та Барбадос, на Близькому Сході — Бахрейн.

Найчисленнішим підтипом держав, що розвиваються, є країни середніх можливостей. Ця група об'єднує близько 60 держав Азії, Латинської Америки та Океанії. Їхні доходи становлять від 1000 до 2000 доларів за рік на душу населення. Це переважно аграрні країни або ті, в яких монокультурне господарство. У більшості з них розвивається переважно гірничодобувна, харчова та легка промисловість. Перша працює на зовнішній ринок, останні дві — в основному на внутрішній. Країни середніх можливостей мають значний потенціал для економічного зростання, але їм бракує фінансових ресурсів. Численні іноземні кредити призводять до зростання їх зовнішньої заборгованості.

Найбідніші держави об'єднують у групу найменш розвинених країн світу. На них припадає майже третина площі країн світу й 1/8 населення країн, що розвиваються. За статистикою ООН, в країнах цієї групи дохід на одного жителя становить менш як 500 доларів на рік, частка обробної промисловості — менш як 10 %, частка письменого дорослого населення менша 20 %. Групу найменш розвинених країн було виділено в 1971 р. Тоді до неї було віднесено 25 країн. За останні роки цей список зріс до 47 держав. Тенденція до зростання кількості найменш розвинених країн непокоїть світову громадськість. Найбіднішими державами світу є Афганістан, Бангладеш, Бутан, Вануату, Гаїті, Гвінея, Ефіопія, Замбія, Ємен, Камбоджа, Лаос, Ліберія, Мавританія, Малі, Мозамбік, М'янма, Непал, Нігер, Танзанія, Соломонові Острови, Сомалі, Судан, Східний Тимор, Тувалу, Чад та ін.

Статус найменш розвинутої країни надає цим державам право одержувати від міжнародного співтовариства допомогу для розвитку економіки, яка має тут монокультурний аграрно-сировинний характер.

У сільському господарстві працює понад 3/4 всіх жителів, але при величезному зростанні кількості населення водночас гостро постає проблема голоду.

Країни з перехідною економікою. Третім типом держав сучасного світу є країни з перехідною економікою. До них належать країни, що виникли після розпаду Радянського Союзу (Росія, Україна, Білорусь, Молдова, Латвія, Литва, Естонія, Грузія, Вірменія, Азербайджан, Казахстан, Киргизстан, Узбекистан, Таджикистан, Туркменістан), країни колишнього соціалістичного табору із Центральної Європи (Польща, Чехія, Словаччина, Угорщина, Румунія, Болгарія, Сербія, Чорногорія, Словенія, Хорватія, Боснія і Герцеговина, Македонія, Албанія) та Монголія. У цих країнах сформувався переважно індустріальний тип економіки, в якому пріоритетною галуззю вважалася важка промисловість. Головною формою власності була державна. Неконкурентоспроможна продукція підприємств була зорієнтована переважно на внутрішній ринок. Господарство більшості країн тепер перебуває в кризовому стані. На початку 90-х рр. ХХ ст. країни взяли курс на перехід від планової економіки до ринкової. Ці реформи у різних країнах проводяться неоднаковими темпами: дуже стрімко — у Польщі; поступово — у Словенії, Угорщині, Чехії, Росії, Естонії; повільно — у Болгарії, Румунії, Україні, Білорусі.

У політичному житті планети країни з перехідною економікою відіграють підпорядковану роль. Членами НАТО стали Польща, Чехія, Угорщина, Словаччина, Словенія, Латвія, Литва, Естонія, Румунія, Болгарія, Албанія, Хорватія. Ряд країн є претендентами на вступ до цього військово-політичного блоку. Україна активно співпрацює з НАТО. Росія є ядерною державою, постійним членом Ради Безпеки ООН.

Країни з плановою економікою. Особливий тип становлять країни з плановою економікою. До них належать Китай, В'єтнам, Корейська Народна-Демократична Республіка (КНДР), Куба. Ці держави не відійшли від соціалістичного принципу планування розвитку господарства. Головною формою власності в них залишається державна.

За характером перетворень держави поділяють на країни з елементами ринкової економіки, у яких до розвитку економіки залучається іноземний капітал, поряд з державною існують інші форми власності, є вільні економічні зони з особливим економічним порядком (Китай, В'єтнам), та країни з централізовано керованою економікою, що не відступають від традиційних для соціалізму планування та рівнялівки (КНДР, Куба).

У світі функціонує близько 4 000 міжнародних організацій, що розв'язують проблеми збереження миру на Землі, міжнародного політичного та економічного співробітництва, соціальної опіки тощо. Розрізняють загальнополітичні (ООН, Рада Європи, Європейський парламент, Співдружність Незалежних Держав та ін.) та спеціальні (Європейський Союз, НАТО та ін.) організації.

Організація Об'єднаних Націй. ООН належить головна роль серед міжнародних організацій. Її було створено з метою збереження миру на Землі та для контролю над міжнародною безпекою і розвитком співробітництва між державами. Статут ООН розроблений на конференції представниками СРСР, США, Великої Британії, Китаю і набув чинності з 1945 р. ООН має головні органи: Генеральну Асамблею, Раду Безпеки, Економічну і соціальну раду, Раду з опіки, Міжнародний суд і Секретаріат. До них входять комітети і комісії, заклади і організації, в яких розглядаються питання і проблеми світової політики, економіки, екології, права тощо (мал. 6). Членами ООН можуть бути будь-які миролюбні країни, які визнають її Статут і готові його виконувати. Нині членами ООН є майже 180 країн світу, в тому числі й Україна.

На Генеральну Асамблею, яку іноді порівнюють із світовим парламентом, збираються представники кожної країни — члена ООН. Під час розгляду важливих питань кожна з цих країн має тільки один вирішальний голос. Офіційними мовами, якими проводяться робочі засідання, визначено 6 мов (англійська, російська, французька, іспанська, арабська, китайська). Штаб-квартира ООН розміщена в Нью-Йорку (США), основні офіси розташовані в Римі (Італія), Парижі (Франція), Женеві (Швейцарія).

Рада Безпеки складається з 15 членів, серед яких 5 є постійними (США, Велика Британія, Франція, Росія, Китай), а 10 членів обираються по чергову на два роки Генеральною Асамблеєю

Міжнародні організації

ООН. Це надзвичайно важливий орган, на який покладається головна відповідальність за підтримку міжнародного миру і безпеки. Його рішенням повинні підпорядковуватися всі члени ООН.

Економічна і соціальна рада координує економічну і соціальну діяльність. До її складу входять спеціальні ради (рада з торгівлі та розвитку, рада з промислового розвитку та ін.), комітети (економічний, соціальний та ін.), комісії (з науки і техніки, з природних ресурсів та ін.) і підкомісії (з народонаселення, з прав людини, з положення жінок та ін.).

Рада з опіки була заснована з метою нагляду за колишніми колоніями. До них було прикріплено держави, які відповідали за розвиток цих країн на шляху до самовизначення та незалежності. У 1994 р. Рада Безпеки припинила дію Угоди про опіку ООН щодо останньої території, якою вона опікувалася. Нині вона проводить свої засідання на вимогу обставин.

Міжнародний суд — це головний судовий орган ООН. Він складається з 15 суддів, які обираються Генеральною Асамблеєю і Радою Безпеки. Сторонами у справах, що розглядаються в суді, можуть бути лише держави. Міжнародний суд функціонує в Гаазі (Нідерланди).

Європейський Союз (ЄС). ЄС - «Спільний ринок» - друга за значенням міжнародна організація, яка існує з 1958 р. (в 1991 р. її назва «Європейське економічне співтовариство» змінена на «Європейський Союз») і об'єднує європейські країни. Її мета - створення спільного ринку товарів, капіталів і робочої сили скасуванням митних кордонів. Країни, які входять до ЄС, виробляють спільну погоджувальну політику стосовно розвитку промисловості, енергетики, сільського господарства, транспорту, зовнішньоекономічної діяльності тощо. Штаб-квартира розміщена у Брюсселі (Бельгія). З 2002 р. 12 країн ЄС (Бельгія, Німеччина, Греція, Іспанія, Франція, Ірландія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Австрія, Португалія і Фінляндія) змінили власну валюту на єдину — євро, утворивши зону євро. Це історичний момент європейської інтеграції. До цього часу євро використовувалася лише в міждержавних банківських і фінансових операціях. Данія, Швеція, Велика Британія зберегли національну валюту.

Співдружність Незалежних Держав (СНД). СНД - політична міжнародна організація, яка утворилася після розпаду СРСР у 1991 р. До її складу увійшли 12 незалежних держав — Україна, Росія, Білорусь, Молдова, Вірменія, Азербайджан, Грузія, Таджикистан, Киргизстан, Казахстан, Узбекистан, Туркменистан — колишні республіки Радянського Союзу. Мета створення цієї організації — координація дій у валютно-фінансовій та економічній сферах, розв'язування національних проблем, збереження територіальних кордонів, інтеграція країн — членів СНД у світову економіку шляхом створення регіонального ринку. Штаб-квартира СНД розташована в Мінську (Білорусь).

Організація країн «Великої сімки». Це організація постіндустріальних країн, які об'єдналися для проведення щорічних економічних нарад. Ви вже знаєте, що до країн «Великої сімки» належать: США, Японія, Німеччина, Велика Британія, Франція, Італія, Канада. На нарадах, у яких беруть участь і представники ЄС, розглядають глобальні економічні проблеми людства і вузькоспеціалізовані проблеми внутрішніх ринків держав.

Організація Північно-Атлантичного договору (НАТО). НАТО — військово-політичний союз, який створений у 1949 р. на основі договору між 12 країнами (США, Канада, Бельгія, Велика Британія, Люксембург, Нідерланди, Франція, Данія, Ісландія, Італія, Норвегія, Португалія) після завершення публічного обговорення і відповідної парламентської процедури. У 1952 р. до договору приєдналися Греція і Туреччина, ще пізніше — Німеччина (1955 р.), Іспанія (1982 р.) Польща, Угорщина і Чехія (1999 р.). Зацікавлені у вступі до НАТО — Албанія, Болгарія, Латвія, Литва, Македонія, Румунія, Словаччина, Словенія, Естонія.

Договір зобов'язує кожну державу — члена НАТО взяти на себе частину ризику і відповідальності, пов'язаних із спільною безпекою, водночас надаючи кожному можливість користуватися перевагами спільної безпеки. Від членів НАТО вимагається також утримуватися від будь-яких міжнародних зобов'язань, які йому суперечать.

Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР). Це міжнародна організація, яка об'єднує 24 розвинуті країни світу. Вона створена в 1961 р. з метою координації економічної політики країн — членів ОЕСР і погодження програми допомоги країнам, що розвиваються. Штаб-квартира розміщена в Парижі (Франція).

Організація країн — експортерів нафти (ОПЕК). Ця організація створена в 1960 р. До її складу входять: Алжир, Іран, Ірак, Венесуела, Катар, Кувейт, ОАЕ, Саудівська Аравія, Еквадор, Габон, Індонезія, Лівія, Нігерія. Видобуток нафти цими країнами становить понад половину світового. Майже 90% її експортується. Організація координує дії країн — членів ОПЕК з видобутку, експорту та умов торгівлі нафтою, встановлює ціни на нафту на світовому ринку. Штаб-квартира розташована у Відні (Австрія).

Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН). Ця організація заснована в 1967 р. До її складу входять Індонезія, Малайзія, Сінгапур, Таїланд, Філіппіни, Бруней. Головна мета створення АСЕАН - економічне, соціальне, політичне і культурне співробітництво країн-членів. Асоціація розв'язує проблеми збереження миру і стабільності в Південно-Східній Азії. Штаб-квартири розташовані в Бангкоку (Таїланд) і Джакарті (Індонезія).

Організація американських держав (ОАД). Організація заснована в 1948 р. і об'єднує 30 країн Америки. Вона створена для зміцнення миру та безпеки в цій частині світу, розв'язування спірних питань, запобігання конфліктам, погодження політичних, економічних та правових рішень. Штаб-квартира розташована у Вашингтоні (США).

Організація африканської єдності (ОАЄ). Організація створена в 1963 р. Вона об'єднує майже всі країни Африканського континенту. Має на меті розвиток політичного, економічного, наукового і культурного співробітництва між країнами Африки, зміцнення миру, знищення всіх видів колонізації, захист незалежності й суверенітету і територіальної цілісності країн. Штаб-квартира розташована в Аддис-Абебі (Ефіопія).

Це приклади найбільших і найважливіших міжнародних організацій, метою яких є збереження миру, розв'язування економічних, політичних, соціальних та інших проблем. Водночас у світі існує велика кількість військових і вузькоспеціалізованих міжнародних організацій, які сприяють вирішенню різних світових проблем.